

ПРЕДГОВОР

ГОВОР АКАДЕМИКА ЧЕДА ВУКОВИЋА НА ОТВАРАЊУ СКУПА

Уважени учесници научног скупа,

Многе велике битке широм свијета прекри мук заборавом, те се чини да их није ни било. Малобројни су бојеви – ту је и косовски – који стољећима бивају народна рана и пјесма.

Косовски бој одигра се као насилан лом и пролом на Балкану. Он потресе сву Европу и остави бразде и ожиљке на лицу и у њедрима многих стољећа.

Јањичарима се отворише пролази све до капија Беча.

Уз утицаје са запада, те уз наслеђе од старих Хелена и Византије, овим просторима почеше струјати оријенталне цивилизације – оне до наших дана трају у језику, вјери и неким одликама менталитета.

Али, кривогледо је тумачење да османлијска најезда разби феудалне заједнице на Балкану и да је стога прогресивна. Чињенице зборе супротно: наступи нижи, спахијски феудализам, балкански народи падоше у ропство, малаксаше производне снаге, уназади се дотадашњи свестрани и природни развитак.

Једним засјеком отоманског јатагана би пресјечена српска слобода на ширим просторима. И би поткопан онај високи творачки замах у срцу Балкана – сјетимо се здања и фресака без премца, сјетимо се књижевне ријечи и богатог духовног живота, сјетимо се рукописних књига и старог штампарства – и књигом је ваљало војевати.

Ако народ не може бити срећан, здравија је жестока рана но огреботине у прабини гмизаваца. Рана косовска, митотворна, постави прамјеру за родољубе током низа вјекова.

И кад би најтеже, народи призваше у помоћ себе: гласну се јуначка пјесма, проговори предање, разграна се дух отпора. Трагична косовска битка преобрази се у трајну побједу – све до нама ближих устанака и револуционарних мијена.

Над нама се изви шестовјековна дуга – народи у њеним бојама препознаше себе и своју слободу.

Прастара дуга, из росе с травна Газиместана, треперила је стољећима над Црном Гором – у историји, традицији и творачком даху.

Предање и пјесме спомињу и наше горштаке на Косову.

Низ Ибар, према косовском разбојишту, момци носише копља, од јавора стесана, од племенита дрвета које бијаше расло за колијевке и вретена и пјесму гусларску.

На нерадосном сунцу јуна бљескаше се оклопи, ливени и ковани трудом которских оклопара – за косовске јунаке.

Стижући на Косово, брђани црногорски први пут угледаше поље и небо над пољем. Па осјетише: и дан је и ноћ је бојна пољана – и сваким се кораком по брдо незнано прекрочи.

Али, кроз пјесму почеше пролијетати гавранови.

Ови се црна деравија око црвенооке црногорске капе – црни круг око главе, око запјевке и сјећања на косовску драму.

Косово је у сржи прве штампане књиге Црнојевића. Оно је у историји владике Василија, у посланицама и стиховима Петра Првог, у записима народним и глavarским.

Косово је у свевидој пјесми слијепих гуслара – све до високе пјесничке ријечи Његошеве, до порука Стефана Митрова Љубише, Марка Миљанова и других, који потомству оставише потомство ријечи.

Отварајући Његошев »Србски буквар«, основци срицаху прва слова из приче о косовском боју.

Обилића пољана – под Ловћеном – окити се медаљом Обилића.

Кроз народне пјесме и приче и све реторичке облике проговараше култ Обилића и антикулт Бранковића.

Стога бих парафразирао Овидија: да је Косово било срећно, о њему се не би онако и онолико зборило и пјевало.

На пола миленијума од боја, Косово је још снажније оживјело у црногорским гласилима и народу: пишу се пјесме и драме и осврти, клеће се и слика и компонује, јадикује и кликује и служи у црквама – већ према духу онога времена.

И прије и отад Косово је мотив у резбарству и вајарству, у везу и сликопису – све до Лубардиног »Косовског боја«.

Ваздашње Косово, дакле, искри се и у дјелима наших савременика.

Немили предзнаци и знаци рију и мојим сном, нежељеним.
И тако, засањан, чујем у себи брижна косовска питања—опомене:
Да ли то усковида пошаст избија из мемљивих, из домаћих кори-
јена зла? Да ли се љуљају расрђене горе?

Да ли омеђени побадају међе земљом и небом и призивају мртве
на комадање гробних мракова?

Да ли нас варају замамни дани и године, док Ловћен броји вјеко-
ве и миленијуме?

Да ли отровани трују извор и кап кише и звјездани цвијет?

Зашто се на небу сазвјежђа руже и злокобно реже?

Сјутрашње пукотине на мостовима и ораницама зар су у нама од
јуче и од данас? Зар од прекјуче бијаху у нама прексјутрашњи понори?
Не било их.

Зар једноначелно, једнозначно и једносмјерно сунце да заклања
бескраје галаксија и освита у простору, у времену?

Да ли се на кући један за другим гасе прозори – да ли се проваљу-
ју зидови за вјетрине са осам страна свијета?

Будим се.

Да ли у оној дуги истински препознасмо себе и своју слободу?

Да ли под једним сунцем и сунцокрети ослијепе?

Испред мене је лист потамњеле хартије.

И биљежим бијелим словима:

Ударе ли вјетрине, ове горе косовским и авнојевским и новим,
све људским одјеком одговарају!

И све то из дубине народног живота и премучног наука историје,
из будног сна и сањаног корака.

И кад би се могло сабрати све што је Косовом и слободарством
дисало у мисли, етици и творачком исказу српском и црногорском и
ширем, кад би се могло здружити све што је боловано и сањано,
изговарано и пјевано, сликано и клесано и биљежено, што је
лелекано и тужбано, што је било здравица и успаванка, клетва и
заклетва, мит и легенда – тиме би се узвисио обелиск виши од
највише планине.

Додајмо томе бијелом стубу још један пространи видиковац –
наш, данашњи.

